

Godine 1997. za predani rad i postignuća u znanosti dobila je Državnu nagradu za znanost Republike Hrvatske, a godine 2000. dodijeljen joj je počasni znanstveno-nastavni naslov *professor emerita*.

Hvala profesorici Eugeniji Žuškin na svemu što nam je dala i na svemu što nas je naučila. Njezin lik

i djela ostat će trajno zabilježeni u srcima svih koji su je voljeli i poštovali.

Neka je vječna slava i hvala našoj dragoj profesorici Eugeniji Žuškin.

Jadranka Mustajbegović

IN MEMORIAM

FEDOR VALIĆ (1923.–2013.)

Dana 26. listopada 2013., nakon više od šezdeset godina znanstvenog, nastavnog i stručnog rada u Školi narodnog zdravlja „Andrija Štampar”, zauvijek nas je napustio dr. sc. Fedor Valić, *professor emeritus* Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Fedor Valić rođen je 26. lipnja 1923. u Zagrebu, gdje je završio Klasičnu gimnaziju. Godine 1950. diplomirao je kemiju na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je 1954. stekao i doktorat znanosti. Profesionalnu karijeru započeo je 1951. u Institutu za medicinska istraživanja i medicinu rada. Usavršavao se u SAD-u te je od samog početka svoje karijere stručno, znanstveno i nastavno djelovao globalno.

Šire područje znanstvenog interesa profesora Valića bila je zdravstvena ekologija, ekologija rada i sanitarno inženjerstvo, a uže aerogena vlakna, klorofluorouglijci i zamjene, ponašanje čestica u zraku i dišnom sustavu, problem s azbestom u radnom i vanjskom okolišu, te kvantitativna ocjena rizika od čimbenika okoliša.

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) izabrala je 1956. profesora Valića za savjetnika iz područja ekološke i zdravstvene zaštite radnika, sa sjedištem najprije u Ženevi, a zatim u Regionalnom uredu u Aleksandriji, gdje je 1958. izabran i za profesora Sveučilišta u Aleksandriji. Nakon četverogodišnjeg boravka u Egiptu vratio se u Zagreb i zaposlio u Školi narodnog zdravlja “Andrija Štampar”, u kojoj 1961. osniva Odjel za ekologiju rada. Na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izabran je u znanstveno-nastavna zvanja izvanrednog (1962.) i redovitog profesora (1966.), a 2000. i u počasni znanstveno-nastavni naslov *professor emeritus*.

Od 1964. do 1970. profesor Valić obnašao je dužnost pomoćnika direktora Škole narodnog zdravlja “Andrija Štampar”, a od 1970. do 1978. i dužnost direktora. Godine 1975. utemeljio je prvi zavod za zdravstvenu ekologiju u Hrvatskoj. U tom razdoblju,

osim doprinosa u stručnom, nastavnom i znanstvenom području, značajno je pridonio razvoju, priznavanju i prepoznatljivosti brojnih preventivnih i kliničkih poslijediplomskih studija čiji je organizator dugi niz godina bila Škola narodnog zdravlja. Iako je poslijediplomska izobrazba iz javnozdravstvenih struka počela još 1947. godine, za procvat i prepoznatljivost tog oblika nastave zaslužan je upravo profesor Valić. Osobno je vodio čak 42 poslijediplomska studija: mnogi od njih bili su organizirani ne samo u Zagrebu nego i u Ljubljani, Mariboru, Splitu, Zenici i Sarajevu. Profesor Valić vodio je jedan četverotjedni i četiri dvosemestralna poslijediplomska programa WHO-a na engleskom jeziku za 94 kandidata s četiriju kontinenata. To je tada bio prvi slučaj da WHO povjerava cjelokupno vođenje nekog svog poslijediplomskog studija jednoj ustanovi, a poslije je WHO angažirao profesora Valića i za vođenje niza nastavnih programa za zemlje jugoistočne Azije u Džakarti, Kartumu i Singapuru te u Santiagu, Teheranu i Lahoreu. Profesor Valić sudjelovao je i u edukativnim programima Međunarodne organizacije rada (ILO) u Indiji, Meksiku i Brazilu. Djelovao je u 39 europskih, afričkih, azijskih i američkih zemalja; osnivač je prvih odjela za ekologiju u Aleksandriji, Kartumu, Lahoreu, Singapuru i Santiagu. Bila je to zlatna era poslijediplomske nastave u Školi narodnog zdravlja, kad je Škola postala nastavna baza WHO-a za javnozdravstvene struke, uključujući i zdravstvenu ekologiju i medicinu rada, a njeni nastavnici bili pozivani pomoći WHO-u, ali i drugim međunarodnim organizacijama, kao što su ILO, UNICEF i Svjetska banka, te mnogim zemljama u razvoju. Po relativnom broju nastavnika angažiranih u međunarodnim aktivnostima Škola je postala vodeća institucija u Europi.

Organizacijske i liderske sposobnosti profesora Valića bile su prepoznate na Fakultetu, ali i na razini Sveučilišta. Fakultet je prihvatio njegov prijedlog da se osnuje Vijeće za poslijediplomsku nastavu te mu je bilo povjereno pisanje glavnih pravila toga vijeća,

od kojih su mnoga poslije ušla u Statut Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a članovi tog vijeća u pet su uzastopnih dvogodišnjih mandata izabirali profesora Valića za voditelja. Bio je prodekan Medicinskog fakulteta u dva mandata (1970. – 1972. i 1976. – 1978.), potom je punih osam godina vodio Komisiju za poslijediplomske studije Sveučilišta u Zagrebu i bio prorektor u dva mandata (1988. – 1993.).

Aktivno sudjelujući u svim oblicima nastave: dodiplomskoj i poslijediplomskoj na matičnom fakultetu te na područnim studijima u Osijeku i Splitu od njihova osnutka 1979. godine, profesor Valić značajno je pridonio unaprjeđenju nastave. Osim na matičnom fakultetu, bio je nositelj kolegija na poslijediplomskim studijima Prirodoslovno-matematičkog, Rudarsko-geološko-naftnog i Fakulteta kemijskog inženjerstva Sveučilišta u Zagrebu, aktivan i nakon umirovljenja kao voditelj smjera "Sanitarno inženjerstvo" (1996. – 2002.) današnjeg Zdravstvenog veleučilišta u Zagrebu.

Godine 1978. na ponovni poziv WHO-a profesor Valić preuzima dužnost regionalnog savjetnika za zdravstvenu ekologiju za zemlje istočnog Sredozemlja, a 1980. prelazi u Glavni stožer WHO-a u Ženevu kao znanstveni savjetnik u programu *International Programme on Chemical Safety*, gdje ostaje do 1983., kada se ponovo vraća u Zagreb i Školu narodnog zdravlja "Andrija Štampar" na dužnost predstojnika Odjela za ekologiju rada. Bio je stručnjak svjetskoga glasa, profesor na sveučilištima u Londonu, Aleksandriji i Singapuru, zaposlenik WHO-a više od deset godina, član panela eksperata WHO-a.

Profesor Valić bio je voditelj međunarodnih projekata (*Effects of vegetable dusts on respiratory function on industrial workers, Biological significance of some metals as air pollutants, Early detection of health hazards due to asbestos exposure*) i niza domaćih projekata (*Djelovanje žive u okolini na enzimatske sisteme i raspodjelu izomera kopropofirina, Ispitivanje karcinogenih aerosola u atmosferi, Zdravstvena i ekološka opravdanost zamjene prirodnih umjetnim mineralnim vlaknima, Odgovor humanog organizma na ekspoziciju aerogenim vlaknima*). Iz rada na tim projektima te njegove stručne i nastavne aktivnosti proizišla su 294 objavljena naslova, od kojih je 151 objavljen u inozemstvu, 82 u časopisima referiranim u CC ili SCI te 58 u sekundarno indeksiranim časopisima. Rezultate istraživanja prikazao je na međunarodnim i domaćim znanstvenim skupovima.

Profesor Valić bio je mentor brojnih diplomskih, magistarskih i doktorskih radova. Posebno valja istaknuti brigu i pažnju kojom je vodio 31 mentorstvo magisterija i doktorata svih suradnika u domovini i inozemstvu. Bio je mentor koji je poticao na rad. Unatoč brojnim obvezama i aktivnostima, uvijek je nalazio vremena za pomno čitanje, korigiranje i raspravu sa svojim suradnikom. U kontaktu sa studentima i mladim suradnicima bio je dobar pedagog i iznimno taktična osoba. Za profesora Valića nije postojalo radno vrijeme, ni subota ni nedjelja. Radno aktivan i nakon umirovljenja, često je boravio u svojoj sobi na Katedri/Zavodu za zdravstvenu ekologiju i medicinu rada Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, gdje smo mi, njegovi suradnici, imali i mogli dobiti njegovu nesebičnu potporu i pomoć.

Obnašao je i brojne dužnosti u domaćim i međunarodnim društvima i organizacijama: potpredsjednik Međunarodnog udruženja medicine rada, predsjednik Međunarodnog komiteta za industrijsku higijenu, predsjednik/član Hrvatskog udruženja za zaštitu zraka, Hrvatskog sveučilišnog sportskog saveza, Hrvatskog olimpijskog odbora, Upravnog odbora Udruženja hrvatskih djelatnika sustava Ujedinjenih naroda, Tehničkog odbora za kvalitetu zraka Državnog zavoda za normizaciju RH i Pododbora za radnu atmosferu istoga zavoda. Počasni je član Egipatskog udruženja javnog zdravstva i Udruženja medicine rada Argentine. Od 1977. dopisni je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Razreda za medicinske znanosti), a od 1994. član Akademije medicinskih znanosti Hrvatske. Bio je i predsjednik Društva umirovljenih nastavnika Medicinskog fakulteta. Kao dugogodišnji član Savjetodavnog uredničkog odbora časopisa *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* svojim znanjem i stručnošću pridonio je razvoju i napretku časopisa.

Za predani rad i postignuća u znanosti dobitnik je Ordena rada sa zlatnim vijencem 1970. i Državne nagrade za životno djelo 1992., a 2000. dodijeljen mu je počasni znanstveno-nastavni naslov *professor emeritus*.

Hvala profesoru emeritusu Fedoru Valiću na svemu što nam je dao i na svemu što nas je naučio.

Jagoda Doko Jelinić